

Dokument nr. 8:95

(2005-2006)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Åse Gunhild Woie Duesund, Dagfinn Høybråten, May-Helen Molvær Grimstad og Bjørg Tørresdal

Forslag fra stortingsrepresentantene Åse Gunhild Woie Duesund, Dagfinn Høybråten, May-Helen Molvær Grimstad og Bjørg Tørresdal om tiltak for å bekjempe fattigdom og forebygge gjeldsproblemer

Til Stortinget

BAKGRUNN

Fattige i Norge er en mangfoldig gruppe. Gruppen omfatter mennesker som er rusavhengige og personer med psykiske utfordringer. Blant fattige finnes også personer som har vanskelig for å holde struktur på økonomien og mennesker som på grunn av utenforstående omstendigheter har havnet i en vanskelig økonomisk situasjon. Felles for dem er imidlertid at de har lav inntekt og at de har hatt det i en lengre periode. Flere har i tillegg til lav inntekt en betydelig gjeldsbyrde.

Norge er et velferdssamfunn. Men Norge er også et forbrukssamfunn hvor status og anseelse ofte avhenger av penger og materielle verdier. Dette er et trekk ved det norske samfunnet som er bekymringsfullt. Ikke minst er det bekymringsfullt fordi det medfører sosial eksklusjon, følelse av mindreverdighet, sykdom og i en del tilfeller en påfølgende stor gjeldsbyrde.

Mange forbrukere med lav betalingsevne klarer ikke å si nei til de utallige tilbudene om forbrukslån og kjøp på kreditt som tilbys. Det kan være vanskelig å stå imot tilbud om usikrede lån som gir mulighet til mobiltelefon, klær, ferieturer og møbler som andre har, og som man gjerne ønsker seg. Men på litt lengre sikt vil krav om tilbakebetaling fra kortselskaper og avdrag på kredittkjøp kunne gjøre livssituasjonen for den enkelte enda verre.

Når man i Norge drøfter hvordan de nasjonale fattigdomsutfordringene skal løses, fokuseres det ofte på to forhold: Mulighet til arbeid og nivået på de offentlige stønadsordningene. Årsakene til fattigdom er imidlertid sammensatte og komplekse, og problemet må adresseres via ulike innfallsvinkler.

Mange som i dag defineres som fattige har så stor gjeld at de ikke kommer ut av fattigdommen selv om den offentlige støtten heves eller de får arbeid. Mange av disse personene ser ingen vei ut av problemene og resignerer i forhold til arbeid og utdanning. Det er behov for både forebyggende og avhjelpende virkemidler.

Det er et viktig utgangspunkt at de som har påtatt seg en forpliktelse, skal gjøre opp for seg. Man må derfor være varsomme med å innføre ordninger som rokker ved dette prinsippet. Men i en tid hvor tilbud om usikret kreditt ofte markedsføres uoppfordret og på en aggressiv måte, er det god grunn til å vurdere om risikoen forbundet med manglende tilbakebetaling i noen grad bør overføres fra kreditor til debitor.

I Ot.prp. nr. 55 (2005-2006) behandles blant annet spørsmålet om innføring av en ordning med personlig konkurs i Norge. Dette er en viktig problemstilling som Stortinget vil vurdere i løpet av 2006.

I det følgende fremmes flere forslag som vil gjøre situasjonen til fattige med store gjeldsproblemer lettere:

Endringer i gjeldsordningsloven mv.

Flere personer som har fått tvungen gjeldsordning opplever det som vanskelig å overholde vilkårene. Vi vet for eksempel at en av fire pådrar seg ny gjeld mens de er under gjeldsordning. Som ovenfor nevnt strever flere av dem som har lav inntekt og høy gjeld med ulike personlige utfordringer, og det kan være vanskelig å oppfylle de krav til struktur og disiplin som en gjeldsordning krever. Det er derfor ofte nød-

vendig med tett oppfølging i gjeldsordningsperioden. Det finnes imidlertid ikke noen instans som har en slik plikt til oppfølging.

En oppfølgingsplikt for namsmannen overfor mennesker med gjeldsordning bør lovfestes i gjeldsordningsloven.

Omkring 70 prosent av gjeldsordningene medfører ingen dividende til kreditorene. Dette skyldes at skyldnerens inntekt er så lav at den ikke rekker til annet enn nødvendig livsopphold. Dette gir grunnlag for å vurdere en viss oppmyking av vilkårene for at gjeldsordningsperioden kan settes til "0".

Videre bør den alminnelige gjeldsordningsperioden reduseres fra fem til tre år, og det bør strammes inn på mulighetene for å forlenge gjeldsordningsperioden. Vi kan ikke leve med en situasjon hvor mange opplever gjeldsordning som en strengere straff enn den straff som idømmes dem som har begått alvorlig økonomisk kriminalitet.

Da gjeldsordningsloven ble vedtatt, var målgruppen i stor grad personer som satt igjen med stor boliggjeld etter at boligen var solgt. Det er i dag en helt annen gruppe som får gjeldsordning, jf. ovenfor. Med bakgrunn i denne utviklingen og det forhold at banker og andre kredittinstitusjoner i stor grad gir usikret kreditt uten å undersøke kundens reelle tilbakebetalingsevne, bør det vurderes å åpne for at en og samme person kan få mer enn én gjeldsordning i løpet av livet. Det skal i dag svært mye til før en person får gjeldsordning for andre gang.

Vi vet svært lite om hvordan det går med dem som har gjennomgått gjeldsordning. Det bør iverksettes et forskningsprosjekt som gir oss mer kunnskap om dette. Slik kunnskap vil både kunne bidra til nye tiltak og forbedrede ordninger.

Endring i foreldelsesloven mv.

Flere kredittgivere innvilger store usikrede lån på bakgrunn av en kort telefonsamtale. Det er ingen tvil om at de som takker ja til denne formen for kreditt selv har et stort ansvar for å vurdere muligheten for tilbakebetaling, men kredittgiverne bør bære en større risiko for manglende tilbakebetaling enn tilfellet er i dag.

I dag kan forbruksgjeld forfølge skyldneren hele livet. Det bør innføres en absolutt foreldelsesfrist for forbruksgjeld på fem år. Dette vil bidra til å redusere kredittinstitusjonenes ekstreme utlånsiver og motivere til mer grundige vurderinger av den enkelte kundes muligheter for tilbakebetaling.

Det bør dessuten innføres en plikt for kredittkjøpselskapene til å fraråde kundene om å ta opp lån dersom de ser at tilbakebetaling vil bli vanskelig. Tilsvarende bestemmelse finnes i finansavtaleloven § 47.

Dersom en frarådingsplikt for kredittinstitusjonene skal bli reell, må kredittyster ha mulighet for å skaf-

fe tilstrekkelig informasjon til å vurdere kundens kredittverdighet. Det bør utredes om man bør lage et nytt og mer omfattende register hvor gjeldsbyrde og andre relevante opplysninger gjøres tilgjengelig for kredittyster på en bedre og mer helhetlig måte enn i dag.

Hjelp til personer med gjeldsproblemer

Økonomiske problemer kan være vanskelige å snakke om i et samfunn der de fleste har mer penger og større verdier en de strengt tatt trenger. Det er imidlertid svært viktig å gi personer som er i ferd med å få økonomiske problemer råd og veiledning på et tidlig tidspunkt. Mange har i dag ikke familie og nettverk som fyller denne rollen, og flere opplever at terskelen for å kontakte en kommunal gjeldsrådgiver er uforholdsmessig høy. Derfor er det nødvendig å opprette et grønt nummer til en veiledningstjeneste for økonomi og gjeld.

Mange henter mer og mer kunnskap på Internett. Den informasjonen om gjeldsordning som i dag finnes på nettet er for det første vanskelig å finne frem til, den er fragmentert og lite helhetlig. Det bør derfor opprettes en brukervennlig nettportal hvor man både informerer om hvordan gjeldsproblemer kan forebygges og om hvordan det er mulig å håndtere situasjonen når gjeldsbyrden blir for stor.

Offentlig gjeldsinndrivning

Når gjeldsbyrden er u håndterlig, er det mulig å kontakte kreditorene og forsøke å få en avtale om redusert tilbakebetaling. Ansatte hos namsmannen, kommunale gjeldsrådgivere, advokater og debitorer forteller imidlertid alle om at offentlige kreditorer svært ofte stiller seg helt avvisende til slike forespørsler, og at de avviser henvendelsene uten engang å ha vurdert de menneskelige hensynene som kan begrunne hel eller delvis gjeldssletting.

Det er behov for en tydelig instruks til offentlige kreditorer generelt, og til ligningsetaten spesielt, som pålegger dem å foreta individuelle vurderinger av forespørsler om gjeldssanering. Det er grunnleggende viktig at det offentlige møter alle med respekt, tar menneskelige hensyn, behandler borgerne som medmennesker og bidrar til at de myndiggjøres.

Offentlig forvaltning av enkeltpersoners økonomi

Mange kommunale økonomikonsulenter forvalter med bakgrunn i individuelle avtaler enkeltpersoners økonomi. De hjelper med betaling av regninger og porsjonerer ut midler til forbruk. Fordi det ikke er utviklet systemer for denne form for bistand til personer som ikke makter å holde orden på egen økonomi og ønsker hjelp til dette, er arbeidet både lite rasjonelt og kostbart.

Man bør derfor vurdere å utvikle gode landsdekkende rutiner for denne type sosialfaglig hjelp. Trolig vil det være hensiktsmessig å opprette en nasjonal enhet for fakturering.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en oppfølgingsplikt for namsmannen overfor mennesker med gjeldsordning.
2. Stortinget ber Regjeringen vurdere en viss oppmyking av vilkårene for at gjeldsordningsperioden kan settes til "0".
3. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om at den alminnelige gjeldsordningsperioden reduseres fra fem til tre år.
4. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag som medfører at det strammes inn på mulighetene for å forlenge gjeldsordningsperioden.
5. Stortinget ber Regjeringen vurdere å åpne for at en og samme person kan få mer enn én gjeldsordning i løpet av livet.
6. Stortinget ber Regjeringen iverksette et forskningsprosjekt som kan gi kunnskap om hvordan det er gått med dem som har gjennomgått gjeldsordning.
7. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en absolutt foreldelsesfrist for forbruksgjeld på fem år.
8. Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om en frarådingsplikt for kredittkjøpselskaper.
9. Stortinget ber Regjeringen vurdere om det bør lagges et nytt og mer omfattende register hvor gjeldsbyrde og andre relevante opplysninger gjøres tilgjengelig for kredittyttere på en bedre og mer helhetlig måte enn i dag.
10. Stortinget ber Regjeringen opprette et grønt nummer til en veiledningstjeneste for økonomi og gjeld.
11. Stortinget ber Regjeringen opprette en nettportal hvor det både informeres om hvordan gjeldsproblemer kan forebygges og om hvordan det er mulig å håndtere situasjonen når gjeldsbyrden blir for stor.
12. Stortinget ber Regjeringen utferdige en tydelig instruks til offentlige kreditorer generelt, og til ligningsetaten spesielt, som pålegger dem å foreta individuelle vurderinger av forespørsler om gjeldssanering.
13. Stortinget ber Regjeringen vurdere å utvikle gode landsdekkende rutiner for frivillig offentlig forvaltning av enkeltpersoners økonomi.

1. juni 2006

